

Landsbygdsdepartementet

Remiss 2012-07-05 L 2012/1449

Landsbygdsprogram 2014-2020, samt behov av nya mål och åtgärder för ekologisk produktion i landsbygdsprogrammet.

Våra tambins framtid

Förslag till ersättning för ekosystemtjänster utförda av bin och biodlare.

Historik

Bin har funnits i olika raser och former sedan många miljoner år på vår planet. En del menar upp emot 80-100 miljoner år. De utgör därmed en baspopulation, som en del i utvecklingen av vår värld. Detta gäller både inom växt- och djurriket. Bina har spelat och spelar en central roll i utvecklingen av den biologiska mångfalden, som är grunden för vår civilisation. Pollineringsarbetet, men också som en del i näringskedjan, gör bina oumbärliga. Många menar att vi inte kan existera utan bin.

I naturen finns tusentals arter med vilda bin, men människan har genom åren valt att hantera vissa arter av bin som tambin, även om de aldrig blir ”tama” som andra husdjur. Vi människor har valt att ha bin som ett slags husdjur. I princip allt som bina producerar och utträttar kan utnyttjas, exempelvis vax, pollen, propolis, bigift, honung, drottninggelé och naturligtvis själva pollineringsarbetet. Vi betraktar bin som en självklarhet i samhället, men de är helt unika.

De flesta moderna människor känner endast till två av dessa ”produkter” – honung och vax. Binas arbete och existens är en fundamental förutsättning för en mycket stor andel av livsmedelsproduktionen för den mänskliga civilisationen, genom det pollineringsarbete som utförs. Olika beräkningsmodeller finns för att kunna värdera denna betydelse. Vi har valt att använda en beräkningsmodell som ger ett relativt lågt medelvärde, som kan anses troligt med god marginal. Den ger ett värde av pollineringsarbetet i Sverige på ungefär 75 miljarder kr per år. För att relatera detta till värdet av honungsförsäljningen i landet, kan man använda ett storleksvärde på omkring 500 miljoner kr. Vi har, i allmänhet, inte insett binas betydelse för pollineringen i naturen, utan vi har ansett eller upplevt att ”pollineringen sker automatiskt och sköts i naturen”, men så är ju inte fallet! Det är inte bara kulturväxterna, utan även vilda bär och blommor, foderväxter till husdjur och vilda djur, etc, som är beroende av pollineringen. Den biologiska mångfalden garanteras av bina!

Man tänker inte på att många växter måste få ”hjälp” med pollineringen av djur. Binas hårbeklädda kropp, gör dem till transportörer av livgivande pollen mellan växterna. De samlar dessutom pollen för tillväxten i bisamhället från många växter. Det ger ett varierat näringsutbud till samhället beroende på vilka växter de besöker. Likaså är rent vatten en mycket viktig ingrediens för samhällets utveckling. Till detta kommer nektar som utgör grunden för deras unika tillverkning av honung. Allt som de samlar tas med hem till samhället, oavsett om det är till en kupa eller till någon hållighet, som de lever i.

Överallt i världen söker den mänskliga civilisationen kontakt och skapar relationer till bina. Bin kan leva tillsammans med människan om vi inte förstör eller stör deras förutsättningar. Vi har ju ett ansvar att inte bara utnyttja binas arbete, utan också nyttja deras arbete för vår civilisation. Men genom våra aktiviteter, försvåras kraftigt deras livsförutsättningar. En kraftigt ökande användning av kemikalier i samhället totalt sett, inte bara inom odlingen, gör att bina exponeras för många ämnen nu, som de aldrig kommit i kontakt med tidigare. Denna oönskade kontakt är endast möjlig genom att människan tillverkar, sätter samman och sedan sprider dessa kemikalier/ämnen i naturen genom olika aktiviteter.

I vår iver att öka honungsproduktionen bedrivs en intensiv avel inom binäringen. Detta har både för- och nackdelar. Genom teknik, forskning och utvecklingsarbete specialiseras, förfinas och ökas binas produktion av honung. Samtidigt blir den genetiska basen smalare. Binas biologiska mångfald minskar. De utnyttjas alltmer ”industriellt” som pollinerare för vår växtodling. Avarter av detta sker främst i USA inom mandelindustrin. De matas med olika näringslösningar, för att både överleva och öka arbetsprestationen.

Men alla konsekvenser och effekter av detta är inte av godo. Bin tål inte kemikalier som används inom växtodlingen. Deras hjärna väger 1 milligram och påverkas av halter på partikelnivå. Dessa näringslösningar har inte alltid enbart positiva effekter för bisamhället. Genom kraftfulla och genomgripande åtgärder, i produktionshöjande syfte, uppstår lätt den motsatta effekten. Bin dör, försvinner, blir sjuka och nya fenomen inträffar, som exempelvis CCD (Collony colaps disorder).

Bin har under sin många miljoner år långa evolutionstid levt i samhällen, klarat att hålla sin egen biologiska mångfald på en utvecklings- och överlevnadsnivå, samt levt av de produkter de samlat. Biodlingen är en av våra framtida ”basnäringar”, genomförd i samklang med naturen och andra civilisationer för att garantera biologisk mångfald, samt trygga vår livsmedelsproduktion även i framtiden.

Läget i Sverige

Biodlingen har en lång historia i Sverige och är välorganiserad. Två föreningar organiserar de absolut flesta biodlarna. Den största är Sveriges Biodlares Riksförbund (SBR) med över 10 000 medlemmar som framförallt består av småskaliga odlare och den andra är Biodlingsföretagarna (BF) med ca 400 medlemmar. En del biodlare är med i båda föreningarna, därutöver finns ett antal fritidsodlare som inte är med i någon av föreningarna. En exakt siffra för antalet bisamhällen finns inte i Sverige, se vidare nedan under förslagen.

Pollenindustrin är av mindre omfattning i Sverige, jämfört med andra länder. Det är en sektor som fortfarande kan expandera kraftigt. Likaså kan propolis och andra former av produkter som bygges på råvara från våra bin, utvecklas till olika näringsverksamheter.

Bina producerar vax, när de bygger ut sina ramar/honungskakor. Det är en idag underskattad resurs. Vaxet återvinns på olika sätt, renas och säljs tillbaka till biodlarna för nästa års honungsinsamling. Andra delar går vidare, för framställning av olika produkter som innehåller eller är gjorda av bivax.

Idag erhåller biodlarna inget stöd eller ersättning för sitt arbete med bin. Deras intäkter är helt relaterade till försäljningen av biprodukterna, främst då honungen. Situationen i andra länder är annorlunda, se vidare under *Andra nordiska länder*. Detta gör att man naturligtvis vill producera maximalt med honung. Invintring sker oftast genom att binas naturliga vinterfoder, som är honung, ersätts företrädesvis med vanligt socker.

Pollineringsstjänster, där biodlaren får betalt för att placera sina kupor i närheten av de kulturgrödor som ska pollineras, är en annan inkomstkälla för biodlaren. Raps och rybs (korsblommiga växter), frukt- och bärödlingar är två exempel på vanliga växtgrupper där pollineringsstjänster förekommer.

I USA är detta en mycket vanligare verksamhet, som inte är optimal för bina. Där flyttas ca 85% av alla USAs bisamhällen i februari, till mandelodlingarna i Kalifornien. De utsätts för stora mängder kemikalier, som används för andra syften och utfodras med majssirap för att pollinera mandelblommorna. Bina blir sjuka och dör, men mandelskörden ökar från 40 kg/hektar till 2,5 ton/hektar, med bipollinering. Stora mängder bin importerar årligen, från Australien, för att ersätta de sjuka och döda samhällena.

Sammanfattningsvis kan man säga att bin (tambina), genomför en helt basal ekosystemtjänst för vår civilisation och den biologiska mångfalden. Biodlarna gör genom sitt arbete det möjligt för bina att utföra dessa ekosystemtjänster. En småskalig biodlare lägger ner fler arbetstimmar på sina kupor per styck, än en större biodlare (yrkesbiodlare). Rationalitet och omfattning på biodlingen, för en yrkesbiodlare, gör att man inte hinner lägga lika mycket tid per kupa, som är fallet för en odlare med småskalig verksamhet. Pollineringsarbetet ökar i betydelse, i perspektivet av förändrade klimatförutsättningar och väderförhållanden.

Vi ser med glädje att många nya biodlare startar upp och att fler av dessa återfinns i våra städer. En ny trend som finns, är det som kallas för ”Urban beekeeping” (stadsbiodling). I Stockholm finns ca 80 koloniträdgårdsföreningar, men endast 25% har någon bigård inom området. Till dessa kommer det mycket stora antalet privata trädgårdar med fruktträd, blommor och bärbuskar. Inom grönområden, naturskyddsområden, på tak och balkonger finns många objekt, både ”vilda-” och kulturväxter som bina kan besöka.

I princip skulle vi kunna fördubbla den svenska bistammen, om man ser till balansen mellan honungskonsumtion och produktion. Idag importeras ca 50% av den efterfrågade honungen. Men den viktigaste fördelen, med en större bistam, skulle vara bibehållandet av den biologiska mångfalden, som idag minskar och hotas över hela världen, så också i Sverige. Man kan säga att biet är vårt viktigaste husdjur, men tambiet räknas inte som husdjur i dag i samhället, trots att de kräver mycket arbete för att de skall kunna existera.

Stöd till biodling i Sverige

Följande text är ett direkt citat från Riksdagens utredningstjänst i frågan om stöd till biodling/biodlare.

Citat:

Regler för biodling i Sverige finns på Jordbruksverkets webbplats, se

<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/binochhumlor/reglerforbiodling.4.1a4c164c11dcd4e6e128000140.html>.

Sverige har ett nationellt program för att förbättra villkoren för produktion och saluföring av biodlingsprodukter dvs. honung, vax, propolis, drottninggele och pollen. Programmet, som kallas det Nationella honungsprogrammet¹, tas fram i samarbete mellan myndigheter och biodlingens organisationer. Under åren 2011 och 2012 kommer 5 miljoner kronor att användas årligen för olika projekt eller aktiviteter som gynnar svensk biodling.

¹ Se

<http://www.sjv.se/amnesomraden/djur/binochhumlor/nationellahonungsprogrammet.4.76ca33bb127af0b508c80003175.html>.

I Sverige finns inget produktionsstöd till biodlingar. Det är således inte möjligt att som enskild biodlare söka pengar ur programmet för sin biodling. Följande aktörer kan söka pengar: biodlarorganisationer, företag associerade till biodlarorganisationer, forskare och rådgivarorganisationer i samarbete med biodlarorganisationer.

Jordbruksverket har publicerat en sammanställning över fördelningen av medel inom det Nationella honungsprogrammet år 2012, se

<http://www.sjv.se/download/18.6f9b86741329df6fab480004651/Sammanst%C3%A4llning+%C3%B6ver+%C3%B6rdelning+av+medel+inom+NP+2012+%282%29.pdf>.

Biodlare som driver företag har emellertid samma möjligheter som andra landsbygdsföretagare att få företagsstöd. De stöd som är mest aktuella fram till år 2013 är:

- *Startstöd* för den som startar heltidsföretag och är yngre än 40 år
- *Investeringsstöd* till investeringar för att utveckla eller utöka biodlingen
- *Stöd till kompetensutveckling*, dvs. utbildning eller studieresor

För att få stöd ska biodlaren ha en affärsplan som visar att stödet går till att bygga upp ett lönsamt företag. Det är länsstyrelserna som fördelar företagsstöden.²

Andra nordiska länder-EU

Följande text är ett direkt citat från Riksdagens utredningstjänst i frågan om stöd till biodling/biodlare.

Citat:

Stöd till biodling i andra länder

I september 2010 godkände EU-kommissionen 27 medlemsstaters nationella program för att förbättra produktionen och marknadsföringen av biodlingsprodukter för perioden 2011–2013. EU:s bidrag till finansieringen av programmen ökade med nästan 25 % jämfört med den tidigare perioden (2008–2010), från 26 till 32 miljoner euro per år. Syftet är att öka programmens effektivitet och demonstrera kommissionens förebyggande strategi för att lösa problemen i en känslig sektor. Programmen omfattar olika åtgärder: Bekämpning av varroakvalster, rationalisering vad gäller växling av betesområden, stöd för laboratorier, återinsättning av bikupor, tillämpade forskningsprogram och tekniskt bistånd. I samtliga 27 program gäller medfinansiering. I en bilaga (0877bil1) till denna promemoria redovisas antal bikupor per medlemsstat och årlig finansiering för programmen, EU-bidrag och totalbelopp, per år.

Nedan lämnas ytterligare information om stöden till biodling i Danmark, Finland, Norge och Tyskland. Utredningstjänsten har inte översatt information hämtad från respektive lands ansvariga departement och hänvisar i flera fall till länkar.

Danmark

Det ansvariga departementet är Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

Departementet har i publikationen *Fødevareministeriets strategi om understøttelse og udvikling av biavl i Danmark 2009-2013*³ redovisat vilka offentliga insatser för biodlingen som prioriteras med *Lov om biavl*⁴ som underlag.

² *Bli biodlare – utveckla ditt företag* (Jordbruksverket 2011), se http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_jo/jo11_14.pdf

Stödet till det samlade danska biodlingsprogrammet 2010-2013 förväntas bli ca 7,8 miljoner dkr för hela programperioden. 50 % av stödet kommer således från EU, 50 % är nationella medel. Mer information om programmet och vilka projekt som utlovats stöd finns på länken

<http://2.naturerhverv.fvm.dk/biavlsprogrammet.aspx?ID=35402>.

Finland

Ansvarigt departement är Jord- och skogsbruksministeriet.

Ett nationellt verksamhetsstöd utbetalas för biodling enligt *Statsrådets förordning om nationellt stöd för biodling som utbetalas enligt antalet bisamhällen för 2012*⁵. Enligt förordningen utbetalas i stöd 21,50 euro om året per bisamhälle⁶. Det finns totalt ca 42 000 bisamhällen i Finland⁷.

Norge

Ansvarigt departement är Landbruks- og matdepartementet.

I Forskrift om birøkt⁸ regleras biodlingen i Norge. Vid nedgång i honungsproduktionen utbetalas stöd till biodlarna, enligt *Forskrift om erstatning for svikt i honningproduksjon*⁹.

Tyskland

Utredningstjänsten har inte funnit någon ytterligare information om stöd till biodling i Tyskland, utöver den som redovisas i översänd bilaga (0877bil1). Det ansvariga departementet är Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz. Departementet har publicerat broschyren *Bienen: Unverzichtbar für Natur und Erzeugung*¹⁰ där kort information om det tyska biodlingsprogrammet finns på s 17.

Slut citat!

³ Se <http://1.naturerhverv.fvm.dk/Biavlsstrategi.aspx?ID=11049>.

⁴ Lagen i fulltext, se <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=123425>.

⁵ Förordningen i fulltext, se

<http://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2012/20120006?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=6%2F2012>.

⁶ Bisamhälle definieras som en sådan i Finland belägen helhet med honungsbin (*Apis mellifera*) som omfattar drottning, arbetsbin och yngel samt kupor och annan utrustning som behövs för skötseln av dem.

⁷ Uppgift från 2009, se

http://www.mmm.fi/sv/index/amnesomraden/jordbruk/medlemsstaternas_gemensamma_jordbrukspolitik/Marknadsorganisationenochdessuppgifter/honung/honungsprogrammetstimulerarproduktionavhonung.html.

⁸ Se <http://www.lovdata.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-20090406-0416.html>.

⁹ Se <http://www.lovdata.no/cgi-wift/ldles?ltdoc=/for/ff-20010830-1002.html>.

¹⁰ Se <http://www.bmelv.de/SharedDocs/Downloads/Broschueren/Bienen.html>.

Förändrad situation för bin och andra insekter

Samhällsutvecklingen fram till idag, har medfört en ökad miljöbelastning. En starkt ökad användning av kemikalier i samhället, ger också en högre belastning på naturen, vilket gäller både land och vatten. Internationell forskning, i publicerade rapporter, artiklar och avhandlingar, belyser hotade arter, additiva- och synergieffekter av kemikalier, ökad användning av ”nya” jordbrukskemikalier, överbelastning av systemen genom nedsmutsning, energiförbrukning och utsläpp. Konsekvenserna blir i många fall en minskad biologisk mångfald, vilket är en grundförutsättning för vår existens.

Förslag till åtgärder inom programmet 2014-2020

Mot bakgrund av vad som ovan anförts, behöver vi omvärdera vårt förhållningssätt till naturen, bina, vår livsmedelsproduktion och våra konsumtionsmönster.

Bin och biodling finns inte med inom CAP, i en nivå, som motsvarar betydelsen för produktionen av foder till övriga djurslag inom CAP, omsorg om naturen och vilda växters samverkan med kulturgrödorna, för att på så sätt säkerställa den biologiska mångfalden. För Sveriges del utgör Nationella honungsprogrammet med totalt 5 miljoner kr, en marginell summa för binas och biodlarens utveckling. Det ska ställas mot de 75 miljarder kr årligen, som binas tjänster värderas till. Ett obetalt arbete som alla drar nytta av – en nationalekonomisk tillgång.

Arbetet med bin är omfattande i Sverige, men som inom många andra sektorer behövs nya odlare och främst då yngre aktörer. Den demografiska bilden av dagens odlare, visar en övervägande del äldre aktiva. Det är av mycket stor vikt att ta vara på den gruppens erfarenheter och kunskap, men morgondagens biodlare behöver också få ersättning, för delar av sitt arbete.

Ersättning för utfört arbete

Arbetet med bin och biodling måste uppvärderas radikalt och medvetandegöras hos alla. Som ersättning för utfört arbete med bin, föreslår vi därför att en ersättning införs, för alla registrerade bisamhällen som klarat övervintringen, vilket biodlaren redovisar i mars (SAM). Vi föreslår en årlig ersättning på 1000 kr per samhälle. Ersättningen är för biodlarens arbetsinsats, som möjliggör att bina kan genomföra sina ekosystemtjänster och säkerställa den biologiska mångfalden.

Vi har idag ingen exakt siffra på antalet bisamhällen i Sverige, trots regler om registrering av uppställningsplatser till Länsstyrelserna och Jordbruksverket. Registreringen fungerar inte idag på ett tillfredställande sätt. Inom SBR finns heller ingen uppdaterad statistik för antalet bisamhällen. Vi uppskattar totalt sett antal bisamhällen i Sverige till ca 110 000. Genom att biodlarna i vårt förslag, måste anmäla/registrera sina kupor, kommer vi att få ett exakt antal och en komplett bild över uppställningsplatserna. Detta kan senare visas på ett överskådligt sätt, som vissa andra länder har idag, genom digitala kartor. I arbetet med bisjukdomar, kommer detta att vara en mycket stor tillgång.

Likaså är frågan om samexistens mellan biodlingen och andra verksamheter väsentlig. Idag är frågan om begreppet ”samexistens” när det gäller bin i praktiken obefintlig, såväl inom statliga verk och myndigheter, som inom andra odlingsorganisationer. Biodlingen får idag anpassa sig till andra verksamheter och i många fall flytta uppställningsplatser. Konsekvenser av godkända nya kemikalier inom växtodlingen, som ger negativa effekter för bina, får hela tiden tas av biodlarna, exempelvis kan nämnas ”neonikotinoider”. Inom detta område leder Jordbruksverket en utredning i Sverige, för att belysa problemet, som forskare redan har konstaterat i andra länder, bla i Frankrike och England.

Enligt EU-domen, den så kallade ”Bablok-domen”, slår EU-domstolen fast att honung inte får säljas om den innehåller GM-pollen (råa växtdelar från GMO). Det är biodlarens ansvar idag, att kontrollera att honungen INTE innehåller GM-pollen. Omvänd bevisföring råder, när misstanke föreligger om inblandning av GM-pollen, vilket föranleder kontrollkostnader (laboratorieprover), vilket idag fullt ut belastar den enskilde biodlaren. Som exempel kan nämnas följande: Under sommaren 2012 har biodlare tvingats flytta, sina registrerade samhällen, för att en GM-odling etablerades inom några hundra meter från bigården. Biodlarna får i sådana fall ta konsekvenserna, vilket kan inverka mycket negativt på honungsskörderna, genom binas nya förutsättningar på en annan uppställningsplats.

Idag finns i praktiken ingen ersättning för bin och bisamhällen som går förlorade för biodlaren genom kemikalier eller sjukdomar som är förstärkta av synergieffekter. Bevisbördan ligger även i detta fall på biodlaren, att med hjälp av laborietester, etc, bevisa förgiftning. För skador på kuporna, av vilda djur, som ex björn, finns en ersättning, som dock varierar kraftigt och handläggs på olika sätt hos respektive länsstyrelse.

Invintring på honung

Inom EU-kommissionen förs en diskussion om framtida krav att ekologiska biodlare, måste invintra sina bin på honung, vilket är det naturliga fodret för bin sedan år miljoner. Sockerfoder är en mycket sen företeelse, som starkt förändrar situationen för bina. Anledningen är givetvis ekonomiska motiv, då biodlaren behöver sälja maximalt med honung för att få sina kostnader och sin arbetsinsats delvis täckta.

Vi menar att alla biodlare, oavsett antal samhällen, typ av biodling (konventionell, ekologisk eller biodynamisk), skall erhålla en årlig ersättning om man invintrar sina bin med honung. Varje samhälle kräver ca 15 kg honung för att överleva vintern. Enligt de beräkningar som vi gjort med mindre försäljningsvolym, minskade kostnader för inköp av socker, arbetsresor vid invintringsarbetet, etc, motsvarar detta en årlig summa på 500 kr för invintring med honung.

Sammanfattningsvis

mot bakgrund av ovanstående skrivning föreslår SBR följande:

Vi föreslår att alla biodlare ska få samma ersättning för ekosystemtjänsterna per kupa, oavsett det antal kupor biodlaren förvaltar, oavsett ålder på biodlaren och oavsett var i landet biodlingen bedrivs. Vårt förslag är att denna ersättning skall vara 1 000 kr per år för övervintrat samhälle (mars) och samtidigt registrerat samhälle.

Om biodlaren invintrar bina på enbart honung, erhålles en ersättning om 500 kr per samhälle och år, oavsett odlingsmetod.

Följande fördelar uppnås med föreslaget system:

- A. Arbetet för bitillsyningskåren underlättas och effektiviseras, genom registreringen av kuporna. De digitala kartorna blir ett utmärkt arbetsverktyg.
- B. Förebyggande bihälsovård och arbetet med bisjukdomar underlättas.
- C. Samexistensfrågorna kan handläggas korrekt.
- D. Nya och yngre biodlare kan lättare starta biodlingsföretag.
- E. Miljö- och arbetstidsvinster med invintring på honung. Färre transporter till bigårdarna.
- F. Bin lyder under djurskyddslagstiftningen.
- G. Den biologiska mångfalden ges bättre förutsättningar, vi kan bromsa minskningen.
- H. Genom ökad pollinering, skapas bättre skördeutbud av frukt, bär och andra grödor.
- I. Handläggning av rovdjursskador underlättas av en korrekt registrering.

**För vidare information och frågor, svarar vår styrelseledamot i Sveriges Biodlares Riksförbund
Lars Hellander, 070-216 33 90 , lars.hellander@biodlarna.se**

Mantorp 2012-09-13

Sveriges Biodlares Riksförbund

Jonas Eriksson
Förbundssekreterare